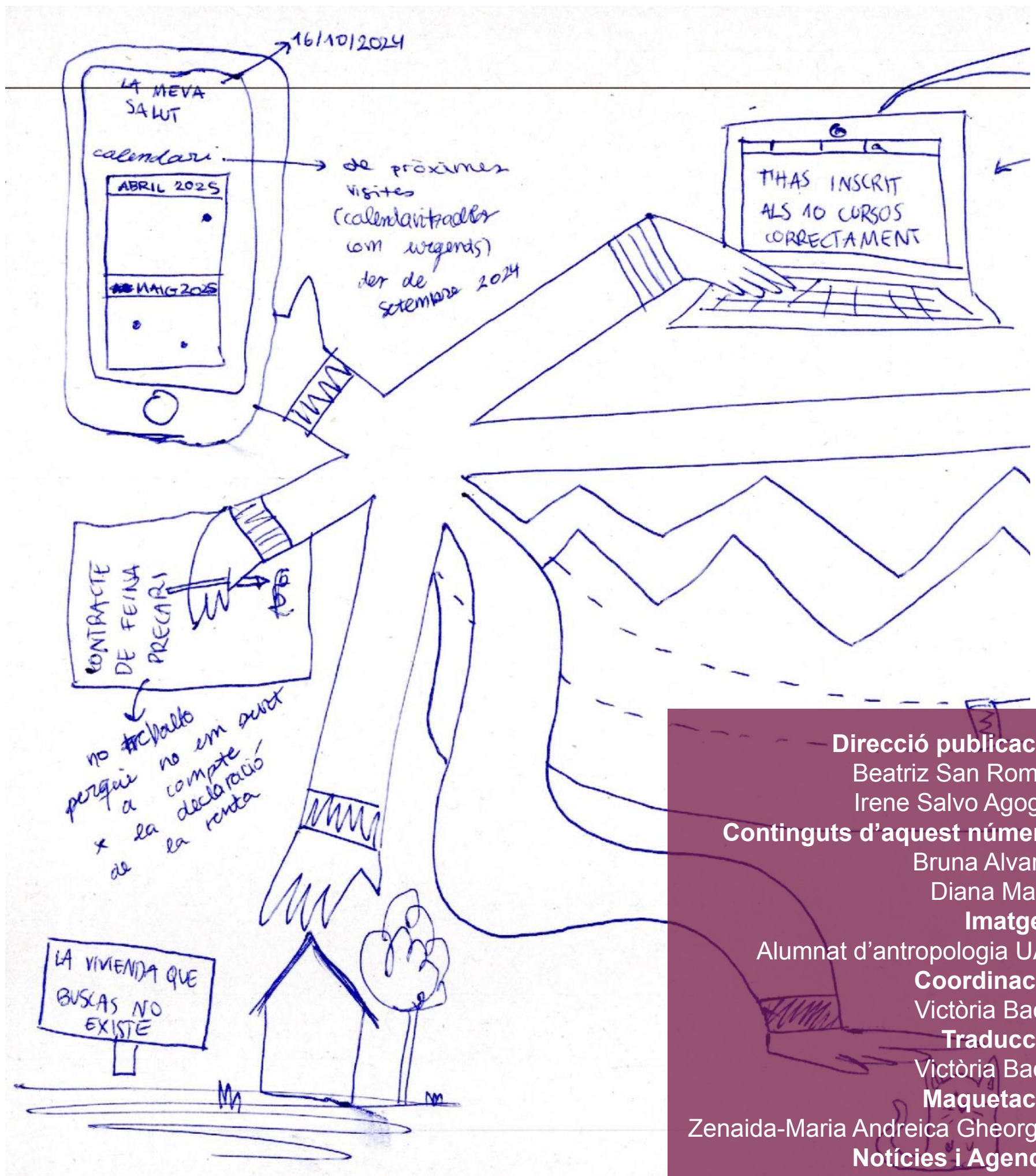

Percepcions de joves estudiants d'antropologia sobre el futur en un context d'austeritat

Direcció publicació:

Beatriz San Román

Irene Salvo Agoglia

Continguts d'aquest número:

Bruna Alvarez

Diana Marre

Imatges:

Alumnat d'antropologia UAB

Coordinació:

Victòria Badia

Traducció:

Victòria Badia

Maquetació:

Zenaida-Maria Andreica Gheorghe

Notícies i Agenda:

Ana Cerezuela

Subscripció i contacte:

gr.afin@uab.cat

ISSN: 2013-2956

AFIN
BARCELONA

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

El Grup AFIN ha participat en un projecte internacional titulat *Austerity and Altered-life courses*, realitzat des de la University of Manchester (Regne Unit) per un equip liderat per Sarah Marie Hall, que tenia com a objectiu analitzar com les polítiques d'austeritat promulgades pels governs des de la crisi econòmica de l'any 2008 encara estan impactant en les vides i en la imaginació del futur de joves entre 18 i 35 anys a Manchester (Regne Unit), Barcelona (Espanya) i Sardenya (Itàlia).

Amb motiu de la clausura de la primera fase d'aquest projecte, es va organitzar una jornada en la qual es van dur a terme una sèrie d'activitats simultànies en format híbrid a les tres ciutats involucrades en el projecte. El Grup AFIN va organitzar dues activitats. La primera va ser un trobada amb vint estudiants del grau d'Antropologia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la majoria joves d'uns 20 anys, amb qui es va treballar sobre què entenien per polítiques d'austeritat, si i com els afectaven i quines perspectives i esperances tenien pel futur. Per fer-ho, se'ls va demanar que dibuixessin en un full en blanc una línia que simbolitzés la seva vida, en què, partint de la seva edat actual, marcaven les següents etapes de la vida per visualitzar i materialitzar el futur. Aquests dibuixos són els que il·lustren aquesta publicació.

La segona activitat va ser una trobada amb vuit investigadores del Grup AFIN per analitzar l'impacte de les polítiques

d'austeritat en les decisions i pràctiques reproductives i de cures.

En aquesta publicació, presentem els resultats emergents del grup focal amb les estudiants d'antropologia per reflexionar sobre la percepció del futur en diferents etapes vitals.

Què són les polítiques d'austeritat?

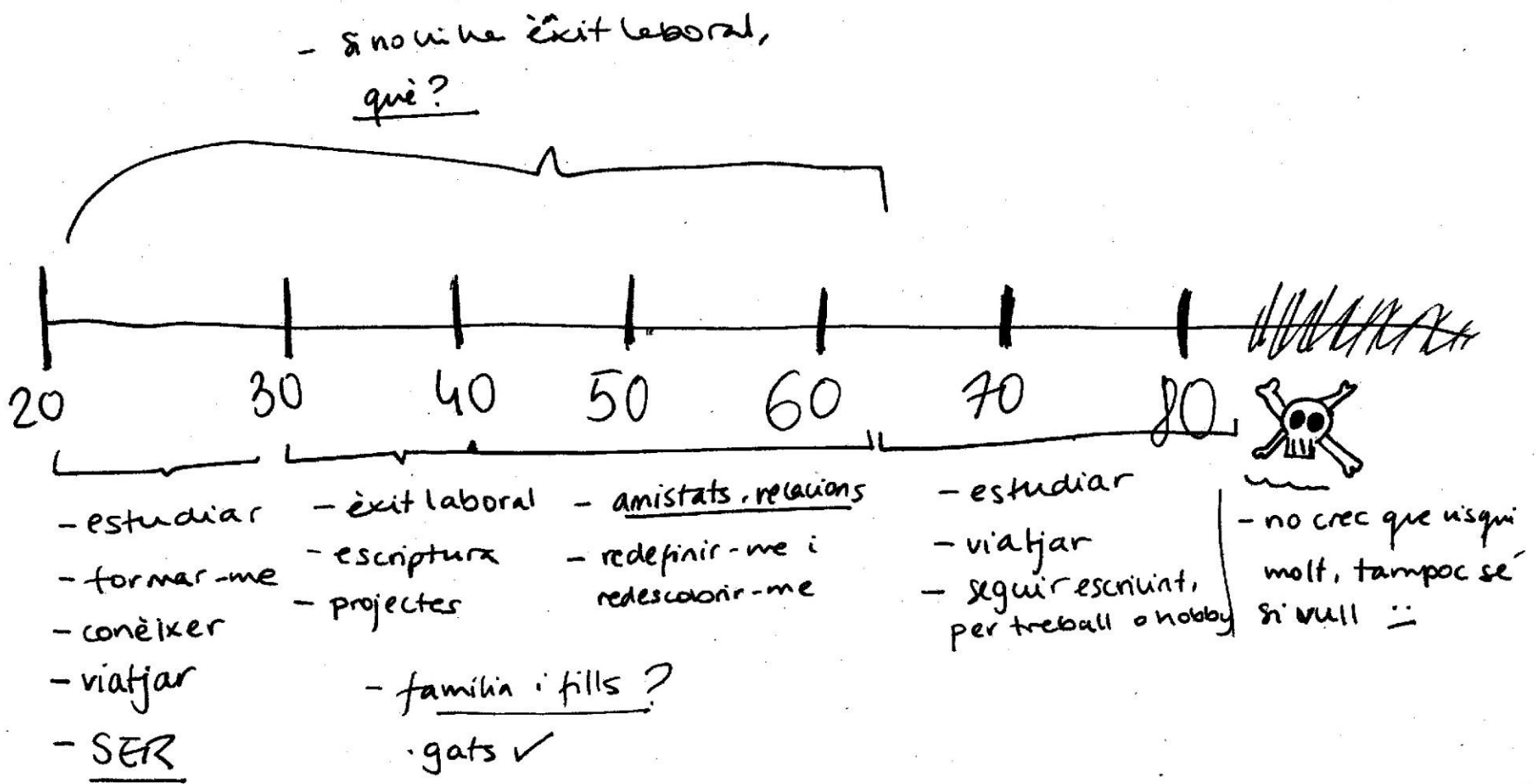
Algunes geògrafes feministes, com ara Amy Greer Murphy, Sarah Marie Hall i Alison Stenning, han definit les polítiques d'austeritat com una elecció dels governs per gestionar l'economia d'una manera determinada per pal·liar els efectes de la crisi financera del 2008 a Europa i diversos estats del Nord Global. En aquest sentit, l'austeritat no és quelcom inevitable, sinó una elecció política que ha tingut conseqüències en el dia a dia de moltes persones, incrementant les desigualtats socials a causa dels retalls en la inversió pública en àrees com l'habitatge, l'educació o la salut, per citar-ne algunes.

No obstant això, quan hem preguntat al grup d'estudiants d'antropologia de la UAB què eren les polítiques d'austeritat, van proposar dos significats. Un vinculat a la decisió personal de viure austerament, en el sentit de voler i poder viure amb poques despeses, tenint en compte la situació mediambiental, reciclant i sense una despesa excessiva, és a dir, tenir una vida austera. L'altre significat

s'alineava amb el proposat per les geògrafes feministes i va ser descrit com les polítiques d'Estat que impliquen la disminució de la despesa pública, concretament en educació, sanitat i tercer sector –és a dir, les organitzacions socials que treballen per cobrir les necessitats bàsiques de les persones que viuen situacions de pobresa i marginalitat.

Pel que fa al cas espanyol, l'anàlisi realitzada per l'antropòloga Silvina Monteros va mostrar com els governs del Partit Popular (1996-2004) van privatitzar les empreses i com les polítiques socials van quedar dividides entre les de protecció social, a les quals s'accedia mitjançant la cotització a la Seguretat Social a través d'un contracte laboral, i les d'assistència social, per a les persones que no formaven part del mercat laboral formal. Mentre que l'Estat

va assumir la responsabilitat de la protecció social, l'assistència social va quedar en mans de l'Església –Cáritas–, grans institucions socials –Creu Roja, ONCE, UNICEF o Save the Children– i, més recentment, d'ONGs petites i mitjanes que conformen el tercer sector i que es converteixen en "empreses" subcontractades per l'Administració pública, o "entitats col·laboradores", per dur a terme projectes d'intervenció social a mercè de la renovació anual dels recursos públics i polítics dels quals depenen. Es tracta d'una situació que implica una doble precarització. D'una banda, la disminució de la inversió pública en polítiques socials afavorida per la gran competència entre aquestes organitzacions per aconseguir els pocs recursos destinats a la inversió social. D'altra banda, el deteriorament de les condicions laborals –salari

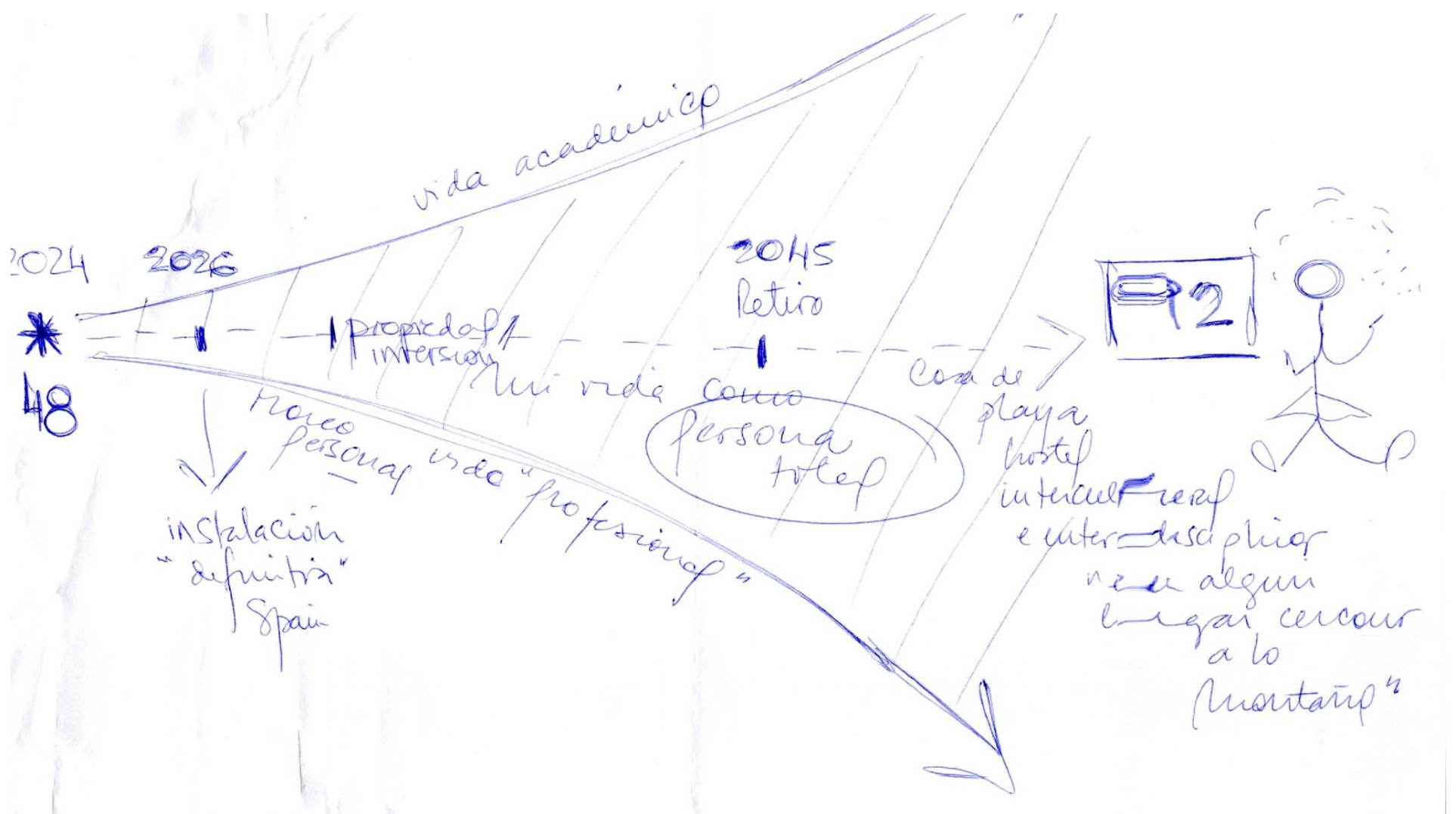

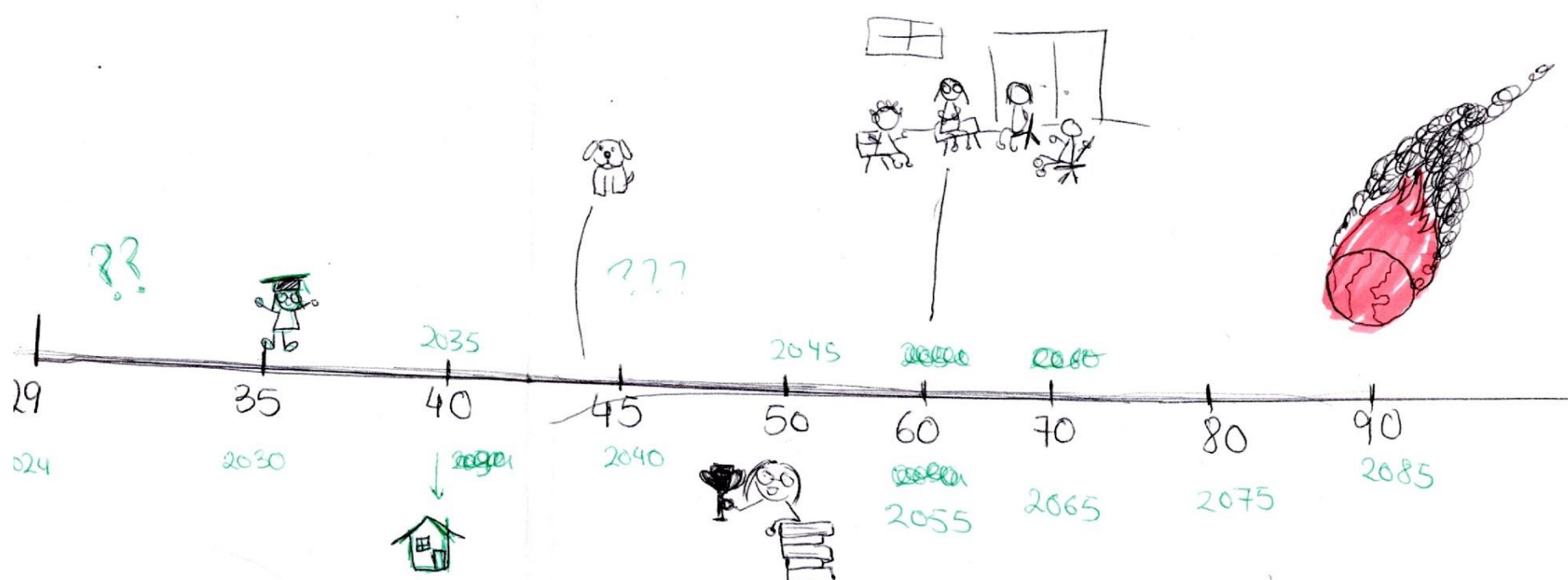
baixos i molta temporalitat– de les persones que treballaven en l'assistència social. A partir de la crisi del 2008, per primera vegada a Espanya, es va documentar el fenomen dels "treballadors pobres", és a dir, persones a qui treballar i tenir un ingrés econòmic no les treia d'una situació de pobresa o exclusió social. Segons un informe d'Oxfam Intermón elaborat per Alejandro García-Gil, el 2024 el 13,7 % de les persones ocupades vivia per sota del llindar de la pobresa, cosa que equival a tres milions de persones treballadores.

Malgrat aquest context, semblava que el grup d'estudiants d'antropologia vinculaven les polítiques d'austeritat a alguna cosa de la qual no formaven part, perquè consideraven que no pertanyien als grups socialment exclosos, com si "l'austeritat del dia a dia", terme

encunyat per Sarah Marie Hall per definir l'impacte de les polítiques d'austeritat en la vida quotidiana de les persones, no els afectés. En aquell moment, vàrem preguntar específicament si i com impactaven les polítiques d'austeritat en les seves vides, a la qual cosa van respondre centrant-se en l'educació i en la salut, concretament, en les ràtios elevades d'estudiants que hi havia a les escoles de primària i en els problemes d'atenció sanitària infantil quan es presenta un diagnòstic de trastorn d'aprenentatge.

Tot i que el grup semblava no parlar de la seva vida present, en un moment determinat, va sorgir el tema de la salut mental, en particular la impossibilitat del sistema sanitari d'oferir una atenció ràpida, i com això havia derivat en un increment de la contractació de serveis privats de salut, que ha augmentat un 40 %, des de

l'any 2014, a Espanya, i un 47 %, des de l'any 2003, a Catalunya. Malgrat aquestes referències, les investigadores d'AFIN tenien la sensació que el grup seguia sense pensar en els impactes directes en les seves vides d'aquestes polítiques d'austeritat. Com que havien parlat d'educació, els vam preguntar si i com percebien l'impacte de les polítiques d'austeritat a la universitat. El primer que van descriure va ser l'impacte de l'augment del preu de la matrícula en el grau d'Antropologia i van començar a parlar en primera persona, cosa que no havien fet fins aquell moment.

Finalment, les investigadores van percebre que havien encertat amb una pregunta que impactava en el dia a dia del grup d'estudiants. En efecte, les dades publicades per l'Observatori Universitari constaten que entre l'any 2001 i el 2021, any en què es van reduir els preus dels crèdits universitaris com a mesura excepcional per la pandèmia de COVID, l'encariment dels crèdits ha estat

d'entre el 21,4 % i el 30,6 %, segons el grau universitari, cosa que implica passar d'una matrícula anual de 600 €, el 2001, a 1050 €, el 2024. A més, la mateixa entitat ha observat desigualtats en el preu de la matrícula d'un curs de grau d'Arts i Humanitats entre les diferents universitats públiques de distintes comunitats autònomes espanyoles, de manera que a Catalunya costa més del doble (1361 €) que a Astúries (518 €).

Així mateix, l'alumnat que va participar en el grup focal tenia, també, la sensació que fer només el grau d'Antropologia no era suficient, per la qual cosa experimentava una certa obligatorietat de cursar —i pagar— un màster posteriorment. Una formació per a la qual, segons ha assenyalat l'Observatori Universitari, els preus dels estudis més barats han augmentat un 89,9 %, entre 2001 i 2021, mentre que els més cars han augmentat un 30,6 %.

A part de l'encariment dels preus de les

matrícules, el grup d'estudiants va parlar també de la deficiència en les infraestructures universitàries, com ara mobiliari trencat o projectors que no funcionaven. De fet, van explicar que no feia gaire van arribar a l'aula i la van trobar inundada, cosa que va requerir d'un canvi per poder realitzar la classe.

Un dels estudiants va fer èmfasi en el propi procés de privatització de la Universitat Autònoma de Barcelona, ja que, a la plaça Cívica, la plaça situada al centre del campus, els locals que havien estat destinats a les diferents associacions estudiantils suportades per la universitat havien estat reassignats a negocis privats com una òptica, una autoescola o un espai de reprografia.

Juntament amb això, un altre estudiant va destacar també la situació precària del professorat universitari, amb contractes temporals i a temps parcial, cosa que obliga al professorat no estable a treballar en un mínim de dos llocs de feina. Tot i que el març de 2023 es va aprovar una nova llei universitària (Llei Orgànica 2/2023 del 22 de març) que proposa regularitzar la situació del professorat universitari i ampliar l'oferta de places permanents, el canvi ha trigat a arribar i la precarització del professorat universitari persisteix.

Finalment, una estudiant es va referir a la normalització de la precarietat, assenyalant: "Hem normalitzat aquesta manca de recursos". Tenia raó. La

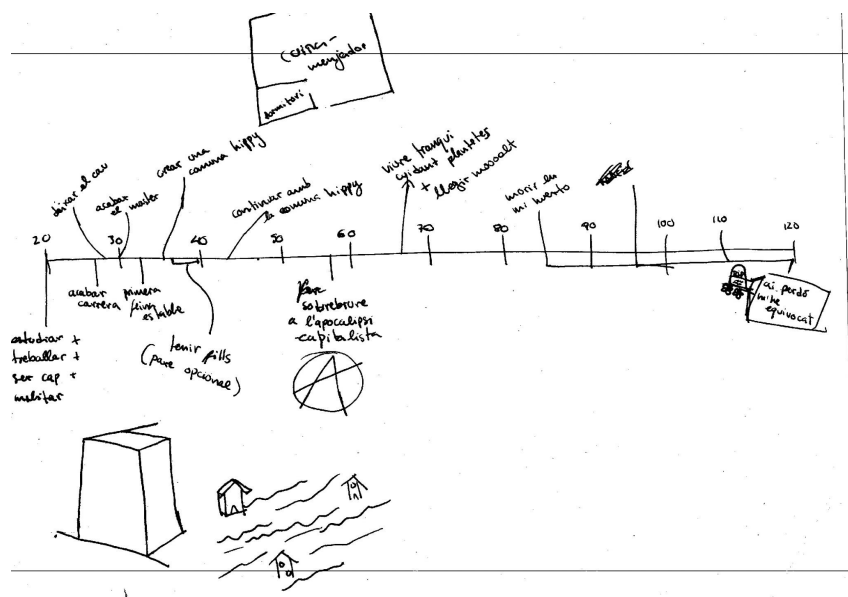
majoria dels qui van participar en el grup focal tenien entre 2 i 3 anys el 2008, quan es van aplicar les polítiques d'austeritat, és a dir, que en la seva experiència vital han crescut influïts per aquestes polítiques i sense conèixer les possibilitats d'un estat del benestar.

Els impactes de les polítiques d'austeritat en les estudiants de la UAB

Després de realitzar una reflexió col·lectiva sobre les polítiques d'austeritat, es va proposar una activitat on l'alumnat havia d'escriure, en un full en blanc i de manera confidencial, íntima i anònima, com els havien afectat les polítiques d'austeritat. Només deu de les vint persones que formaven el grup d'estudiants van respondre per escrit a aquesta activitat. L'anàlisi posterior va assenyalar que l'impacte de les polítiques d'austeritat en les seves vides es reflectia en tres aspectes: les dificultats d'atenció de problemes de salut, pròpies i de familiars propers; les situacions emergents de la seva condició de fills/filles de famílies amb una situació econòmica i laboral vulnerable, i la renúncia a projectes propis o la percepció d'una impossibilitat d'opcions vitals. A continuació, s'aprofundirà en cadascun d'aquests tres àmbits.

Salut pròpia i dels membres de la família

Algunes persones van manifestar la seva preocupació per un sistema sanitari

saturat, amb llargues llistes d'espera i dificultats de derivació a l'especialista, tant per a elles mateixes com per als seus familiars. Així, per exemple, una estudiant va explicar les dificultats familiars davant d'una caiguda de la seva àvia:

En un accident, la meua àvia es va trencar el maluc i el fèmur. Estant a dos mesos de fer un any de l'accident, segueix en cadira de rodes i esperant una operació que s'hauria d'haver fet al juliol [aquesta activitat es va fer a l'octubre]. A més, tenim moltes complicacions amb les visites mèdiques, residències de rehabilitació, medicació, transport, etc.

Aquesta situació implica una reorganització familiar, en la qual emergeixen els temes propis de la gestió d'una persona dependent. La impossibilitat d'avançar en el procés de recuperació de la mobilitat de l'àvia implicava allargar una situació de

dependència i cures que recau en la família nuclear, inclosa la pròpia estudiant, sense cap suport de les institucions de l'Estat. En altres casos, la situació de la salut dels membres de la família té un impacte directe en les responsabilitats de cura de les persones que van participar en aquesta activitat: "Les polítiques d'austeritat estan afectant el diagnòstic d'una malaltia de la meua mare. La seva vida penja d'un fil, li han canviat el diagnòstic moltes vegades i la seva malaltia és crítica".

Aquesta estudiant relaciona directament les polítiques d'austeritat amb la impossibilitat d'un diagnòstic que permeti encaminar la salut mental de la seva mare. Mentrestant, ella procura seguir endavant amb els seus estudis, a més d'assumir les cures específiques que la seva mare requereix.

Situacions laborals i econòmiques empobrides

Algunes estudiantants que van participar en el grup focal viuen en famílies amb situacions familiars complexes. Són persones joves, però molt conscients de la situació en què es troben les seves famílies.

La precarietat és múltiple en molts àmbits de la meua vida, teixeix una teranyina que atrapa amb el

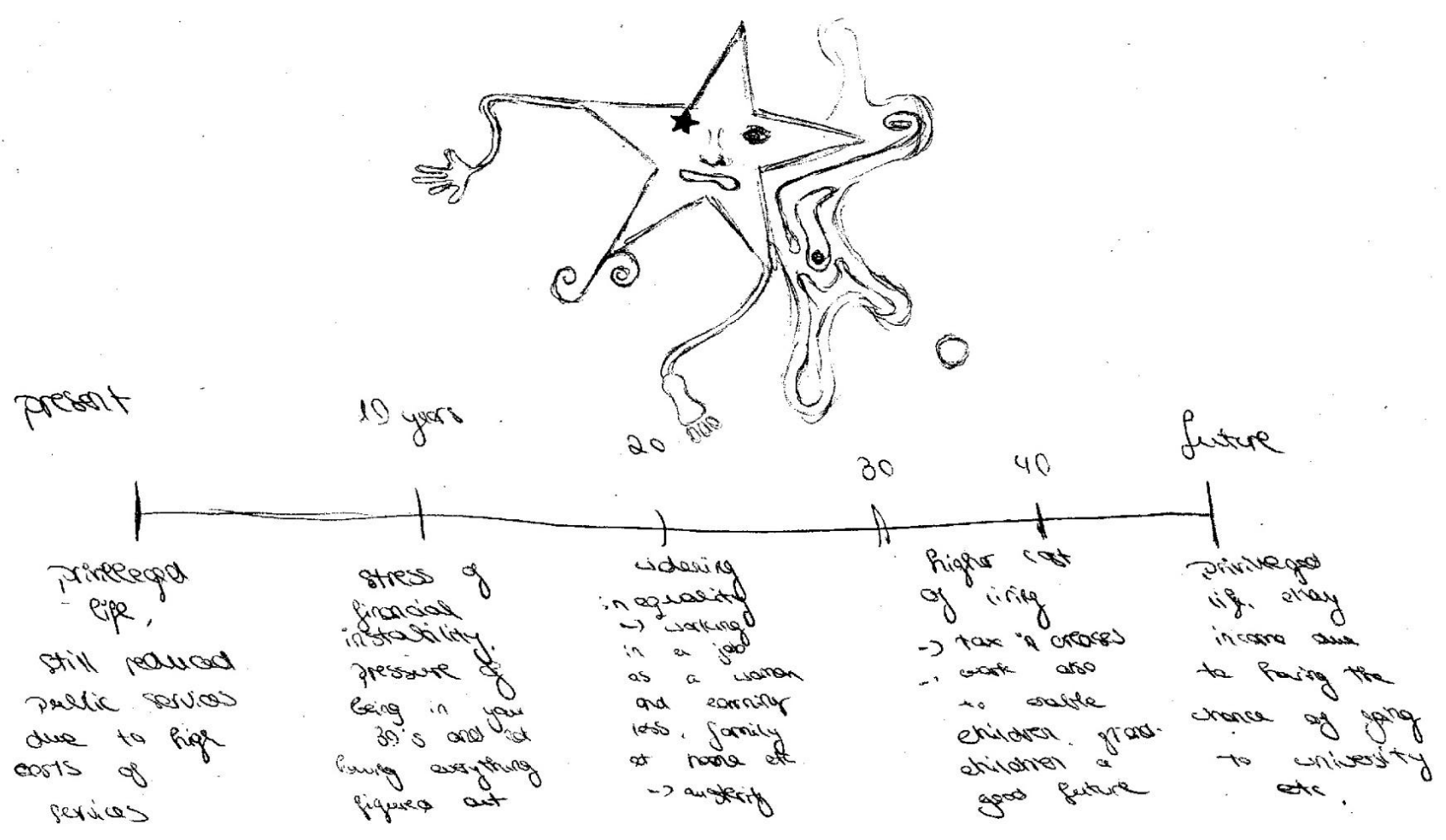
seu holisme la meva experiència vital. La tensió que viuen els meus pares a la feina per la sobrecàrrega, ja que treballen com a administratius en un hospital amb personal escàs i demandes de facturació que els porten a un estrès que fa minvar la seva experiència vital.

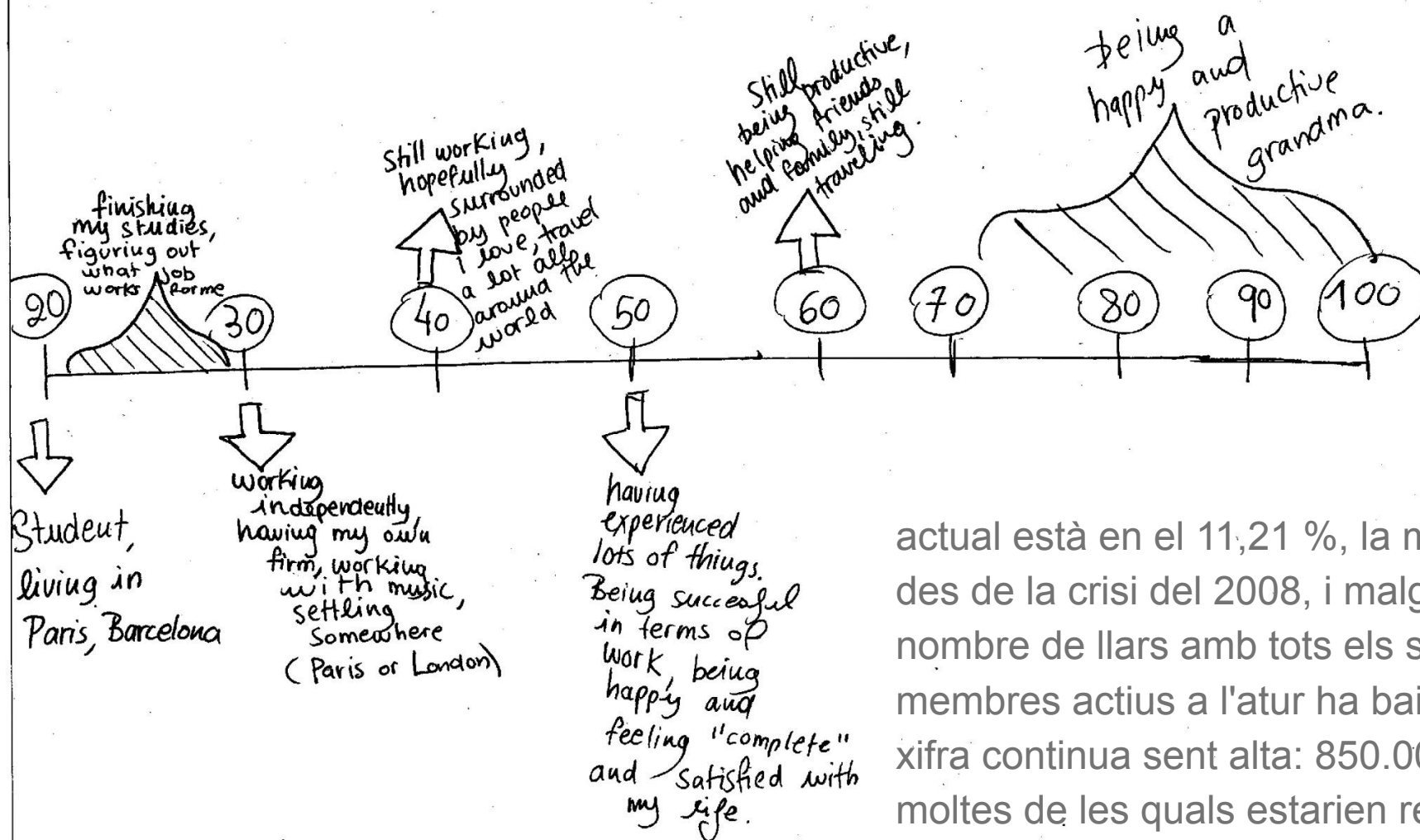
aquesta experiència podria ser un impacte directe dels retalls de la sanitat pública catalana des del 2008.

Una altra estudiant comparteix la situació familiar en què es troba, amb dificultats econòmiques i sense esperança en el futur, amb la paradoxa que, gràcies a aquesta situació, ha pogut obtenir una beca d'estudi:

Ambdós progenitors són treballadors per compte aliè. Malgrat això, perceben que tenen una sobrecàrrega per les exigències del seu lloc de treball, cosa que els provoca estrès i malestar. Precisament, un dels factors que els provoca més estrès són les “demandes de facturació”. És a dir, malgrat que treballen en el sector sanitari, se'ls exigeix obtenir un nombre determinat de “clients”/“pacients”. L'estudiant no va aportar més informació sobre el lloc de treball dels seus progenitors, però

En el meu cas, les polítiques d'austeritat només m'han afectat positivament al concedir-me la beca per accedir a aquests estudis. En el cas de la meva família, no arriben. Vivim del sou de dos pensionistes i d'una persona explotada en una feina precària, que l'absorbeix per un sou miserable. (...). Això és només en la meua unitat domèstica, ja que en la meua família extensa

els casos i les misèries són innombrables. Tal com està la situació, estem condemnats.

actual està en el 11,21 %, la més baixa des de la crisi del 2008, i malgrat que el nombre de llars amb tots els seus membres actius a l'atur ha baixat, la xifra continua sent alta: 850.000 llars, moltes de les quals estarien recorrent a les pensions de les persones jubilades que hi viuen. El preocupant és que hi ha pensions mínimes de 400 € mensuals.

Aquesta descripció de la seva situació familiar exemplifica l'impacte quotidià de formar part d'una família de "treballadors pobres". El sou de la persona treballadora no és suficient per sostenir la unitat familiar, per la qual cosa són les pensions de les persones treballadores ja jubilades les que ajuden al sosteniment familiar. El 2022, la periodista Ruth Drake signava una notícia per a Radio Televisión Española on explicava que, durant i després de la pandèmia de COVID, hi havia més d'un milió de llars amb tots els seus membres a l'atur i que aquestes persones havien de recórrer a l'ajuda dels seus progenitors pensionistes per poder sobreviure. Si bé, segons l'Institut Nacional d'Estadística, la taxa d'atur

Tornant a l'experiència que va explicar l'estudiant de manera anònima, irònicament valora "positivament" la mala situació econòmica familiar que li va permetre accedir a la beca d'estudis. Les dues pensions i el sou de la seva mare no són suficients per al seu sosteniment. En un informe realitzat pel Consell de la Joventut a Espanya i Intermón Oxfam, el 2023, s'indica que el 55,6 % de les persones joves que pateixen carències materials severes tenen problemes de salut mental, a causa dels equilibris entre estudis, treballs precaris i lloguers desorbitats. En canvi, entre les que no tenen problemes econòmics, només el 37,7 % de persones joves pateixen problemes de salut mental.

Renúncies a projectes propis

Un altre dels impactes detectats en l'escriptura de les afectacions de l'austeritat al grup d'estudiants del grau d'Antropologia és la renúncia a projectes personals. Una de les estudiants va haver de renunciar a la quota del gimnàs, per no poder-se'l permetre: “Un abonament al gimnàs costa 50 € al mes. És molt car, i vaig haver d'abandonar-lo”. Malgrat que els gimnasos poden ser espais de socialització saludable, hi ha moltes persones que no poden permetre's aquest tipus d'oci. A tall d'exemple, una altra estudiant, que ja estava en la trentena, va escriure:

“Impossibilitat de maternitat monoparental: habitatge, econòmica-laboral, conciliació, criança...”. Aquesta estudiant es plantejava un projecte de maternitat en solitari, i ho veia impossible a causa de la difícil conciliació entre la vida laboral i familiar, i les dificultats econòmiques i laborals. La situació d’“infertilitat estructural” del context espanyol ha estat àmpliament descrita per les investigacions de Diana Marre i Bruna Alvarez, que afirmen que Espanya ha passat del “baby boom” dels anys 70 a la “infertilitat estructural” dels anys 90, on encara es manté amb la segona taxa de fecunditat més baixa d'Europa (1,13 fills/es per dona), a causa de les dificultats d'accés a l'habitatge, les dificultats de conciliació laboral i familiar, la lentitud d'incorporació dels homes a les tasques domèstiques i de cures –en

les parelles heterosexuales–, i els discursos feministes que associaven la dona lliure a la no-maternitat, sobretot després de la dictadura on ser mare era una obligació social. Aquesta situació ha produït un retard de la maternitat que dificulta els projectes reproductius de les persones, com és el cas d'aquesta estudiant, que ho condensa en una sola frase.

Un altre impacte de les polítiques d'austeritat en la realització dels projectes personals es vinculava a la sensació de falta de “segones oportunitats” i la necessitat d'escollir bé i no poder equivocar-se:

A causa de l'austeritat, em veig obligat a decidir les meves accions amb més certesa. És a dir, no puc provar diferents esports –amb el que implica la despesa en material–, ni fer una segona carrera i descobrir que me n'agrada una altra. Ni tan sols marxar lluny de viatge per “descobrir-me”. L'abast de possibilitats es limita a les conseqüències per la salut mental que pot comportar viure encotillat.

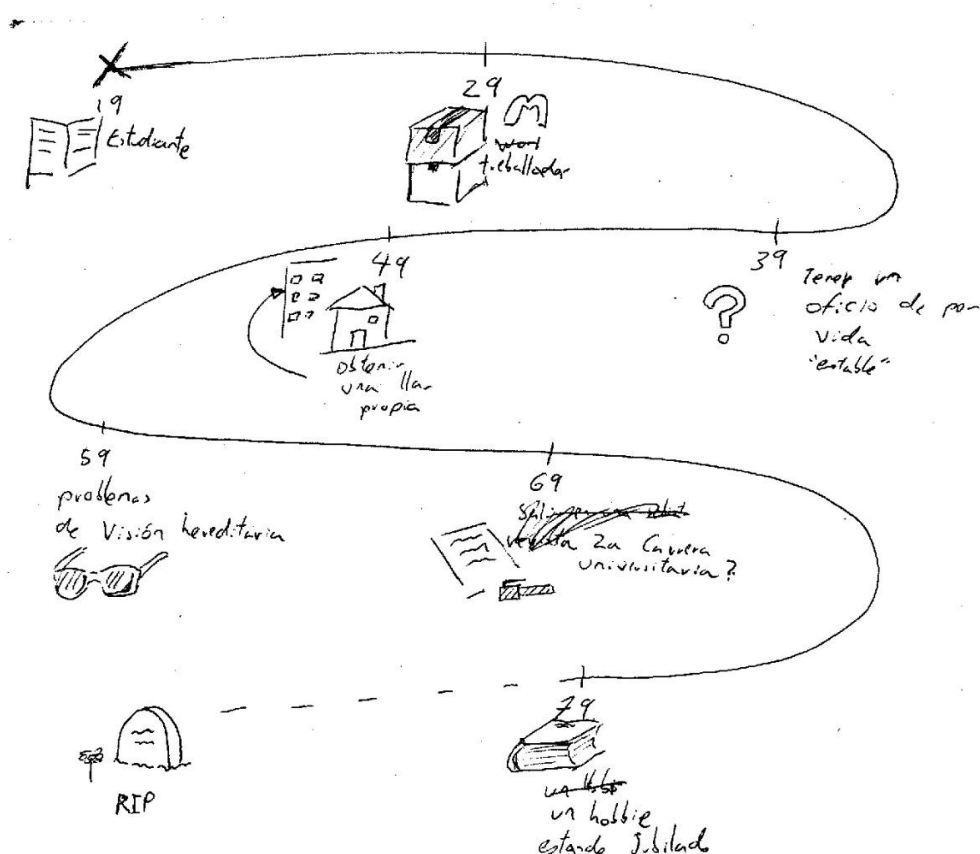
La sensació d'aquesta persona es vincula a les narratives de l'elecció i la responsabilitat individual “de prendre bones decisions”, percebent que no pot equivocar-se i que no té opcions. Aquestes narratives de l'elecció responsabilitzen els individus de les seves pròpies decisions, sense tenir en compte

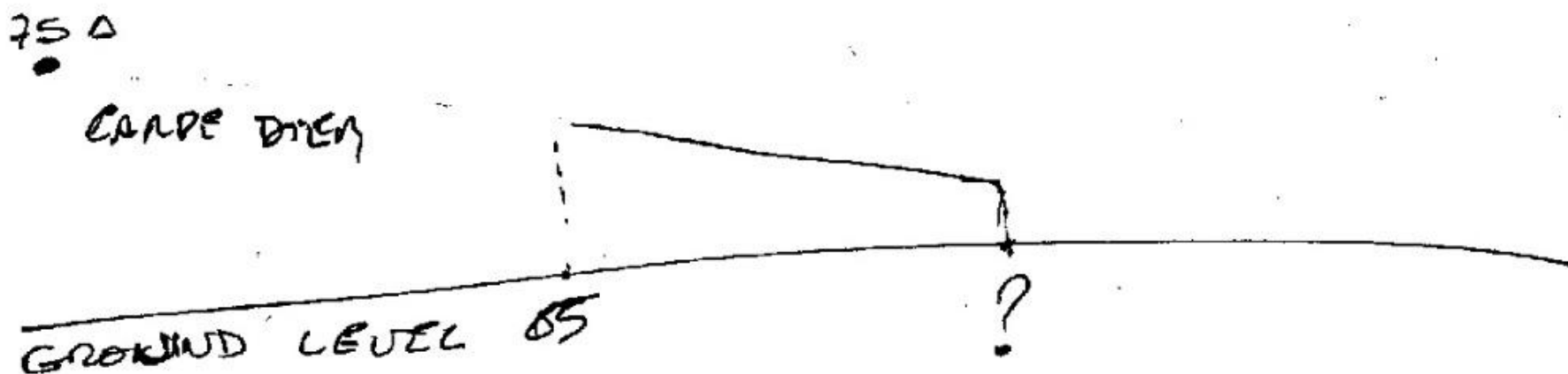
el context social on es prenen. Aquest estudiant percep de manera molt clara que és el seu context social el que limita les seves opcions d'elecció.

Quelcom interessant és que el tema de l'habitatge no va aparèixer en el grup focal, però sí ho va fer en tres dels escrits individuals sobre l'impacte de les polítiques d'austeritat. Que el debat no se centrés en l'habitatge va ser una sorpresa, ja que l'encariment d'aquest i les dificultats d'accés de les persones joves a un habitatge digne és una constant en els mitjans de comunicació espanyols. El gener de 2024, el centre d'investigació econòmica, FUNCAS, va publicar un informe en què s'identifica que sis de cada deu immobles estan sent adquirits per inversió. A més, en el mateix informe, s'assenyalava que, en els darrers vint anys,

la propietat de l'habitatge entre les persones joves ha disminuït un 35 %, passant del 70 % al 35 %. Com a solució, proposaven polítiques d'habitatge que afavorissin els lloguers, el preu dels quals s'ha duplicat des de principis dels anys 2000.

La situació de l'habitatge en moltes ciutats espanyoles ha canviat des de la crisi del 2008, que va tenir un impacte en qui havia comprat un habitatge en un moment d'especulació màxima i preus desorbitats, fins que els actius immobiliaris es van desplomar. És a dir, de sobte, els habitatges no valien el preu pel qual les persones s'havien hipotecat. Moltes famílies es van quedar sense casa, però van haver de seguir pagant les hipoteques. En aquell moment, els moviments socials, com V de Vivienda o la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), que va ser un dels socis del projecte que motiva aquesta publicació, van propiciar l'ocupació d'habitatges que havien quedat buits i en mans dels bancs. El lema era: "Gent sense casa, cases sense gent". Actualment, segons explica el periodista del *Diario.es*, Aitor Riveiro, l'especulació immobiliària s'ha traspassat als lloguers, en part per la gentrificació de les ciutats i el lloguer turístic de temporada, però també perquè molts dels habitatges per llogar estan en mans de grans empreses i fons voltor, que poden arribar a tenir vint mil habitatges de lloguer. Això fa que aquests grans tenidors regulin el

preu de l'habitatge, provocant que les famílies propietàries de dos pisos i que en tenen un per llogar també augmentin el preu del lloguer d'acord amb els preus que estableixen els grans propietaris al mercat.

Quan vam preguntar als estudiants del grau d'Antropologia per què no havien parlat de la problemàtica de l'habitatge, van donar dos arguments. El primer era que havien normalitzat aquesta situació. El segon, que no consideraven que l'Estat pogués fer res per canviar-la. Tenien raó. El periodista Aitor Riveiro explica que totes les ajudes que dona l'Estat per lloguers acaben repercutint en el preu final, generant així una privatització de les ajudes que acaben en mans dels grans tenidors.

Les línies vitals

La segona dinàmica que es va realitzar amb les persones participants va ser demanar-los que dibuixessin la seva línia de vida a partir de la seva edat actual, per projectar el futur dècada a dècada. La majoria de les estudiants van situar la seva edat en aquell moment entre els 19 i els 23 anys.

La primera fita que moltes d'elles es marcaven era acabar la carrera d'antropologia, i altres, poder seguir estudiant postgraus i màsters. Una de les estudiants va situar entre els 20 i els 30 anys “estudiar, formar-me, conèixer, viatjar, SER”, començant a assolir a partir dels 30 el que ella denominava “èxit laboral”. De fet, la majoria situaven l'objectiu de trobar una feina estable un cop passada la trentena, i algunes persones, fins i tot, més enllà dels 40. Dues d'elles van mencionar la possibilitat de treballar com a antropòleg/a, però una va afegir: “L'Antropologia no té sortides professionals a Espanya, ni prestigi. FRUSTRACIÓ”, i l'altra: “25, acabo la carrera; 26, intento buscar feina d'antropòleg; 27, fallo miserablement en intentar trobar feina d'antropòleg”.

Aquests dos fragments resulten interessants en tant que la primera estudiant vincula les dificultats de treballar com a antropòloga al context social i el segon assumeix que la dificultat de trobar una feina com a antropòleg és merament individual, és a dir, depèn només de si mateix.

Només una de les estudiants va prioritzar el seu projecte reproductiu

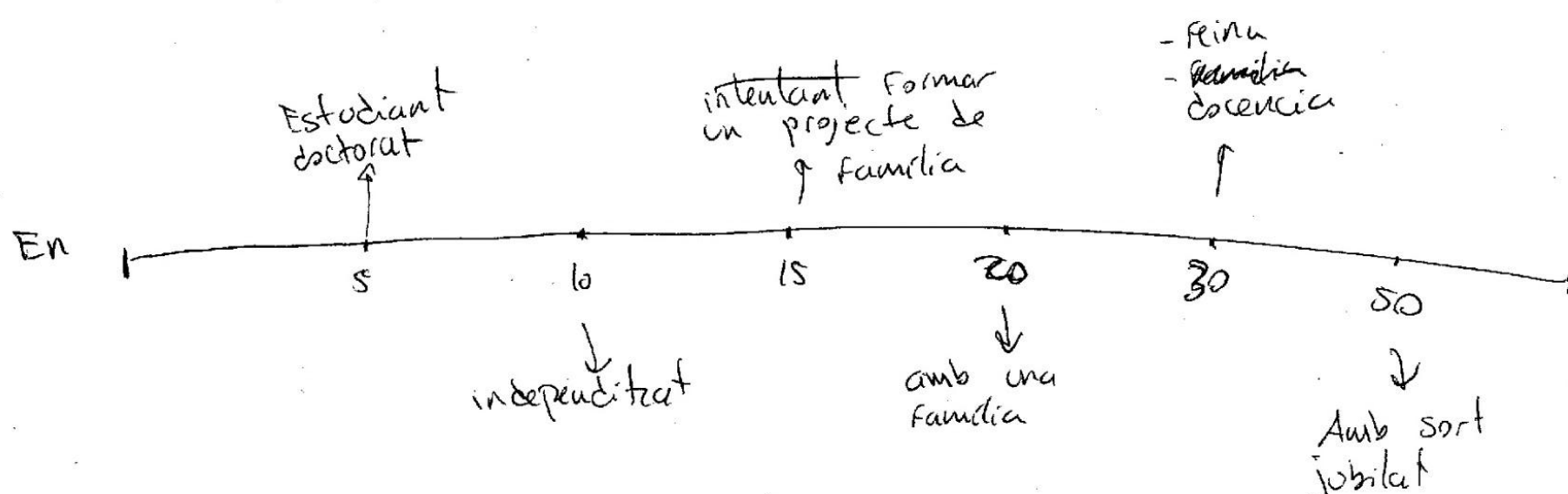
respecte del seu projecte laboral, tot i que situava en la vintena acabar la seva carrera i especialitzar-se en Antropologia de la Salut. Tot i així, en aquesta mateixa dècada planificava augmentar les hores en la seva feina actual en una botiga per aconseguir una estabilitat econòmica que li permetés ser mare als 29 anys: “[Entre els 20 i els 30] haver aconseguit algun objectiu professional, o almenys que la meua feina no m’amargui ni m’aturi. Als 29 poder haver estat mare per primera vegada i crear una família”.

Aquesta estudiant va compartir amb els altres el seu projecte vital, i va aclarir que tenia claríssim que “treballaria per viure i no viuria per treballar”, posant al centre del seu projecte vital el benestar dels seus futurs fills i la seva família: “Poder educar i criar els meus fills. Ser feliç. Poder viatjar i fer el que em plagui, sense que la meua feina sigui un impediment”.

Les altres persones que van parlar del seu projecte reproductiu ho van fer des de la incertesa. Una de les estudiant

va dibuixar dues línies vitals. Ambdues començaven en el present i es bifurcaven als 31 anys. Una opció seria tenir fills/es i ser funcionària, fet que li proporcionaria estabilitat econòmica i laboral per iniciar una tercera carrera universitària i arribar als 41 anys amb tres fills/es, una casa en propietat i la possibilitat de viatjar. La segona opció, la situava als 31 anys compartint pis, preparant unes oposicions, amb dos màsters, començant una tercera carrera, havent “decidit no tenir fills/es, perquè no s’ho pot permetre”.

Aquesta bifurcació situava el projecte reproductiu vinculat a ser funcionària pública amb contracte indefinit, entenent que amb això gaudiria de millors drets laborals reconeguts que els que tenen les persones que treballen en una empresa privada (per exemple, possibilitat de reducció de jornada i de salari o dret d'excedència sense sou però amb dret de reincorporació al mateix lloc de feina), a més de comptar amb una estabilitat econòmica de per vida i una jornada

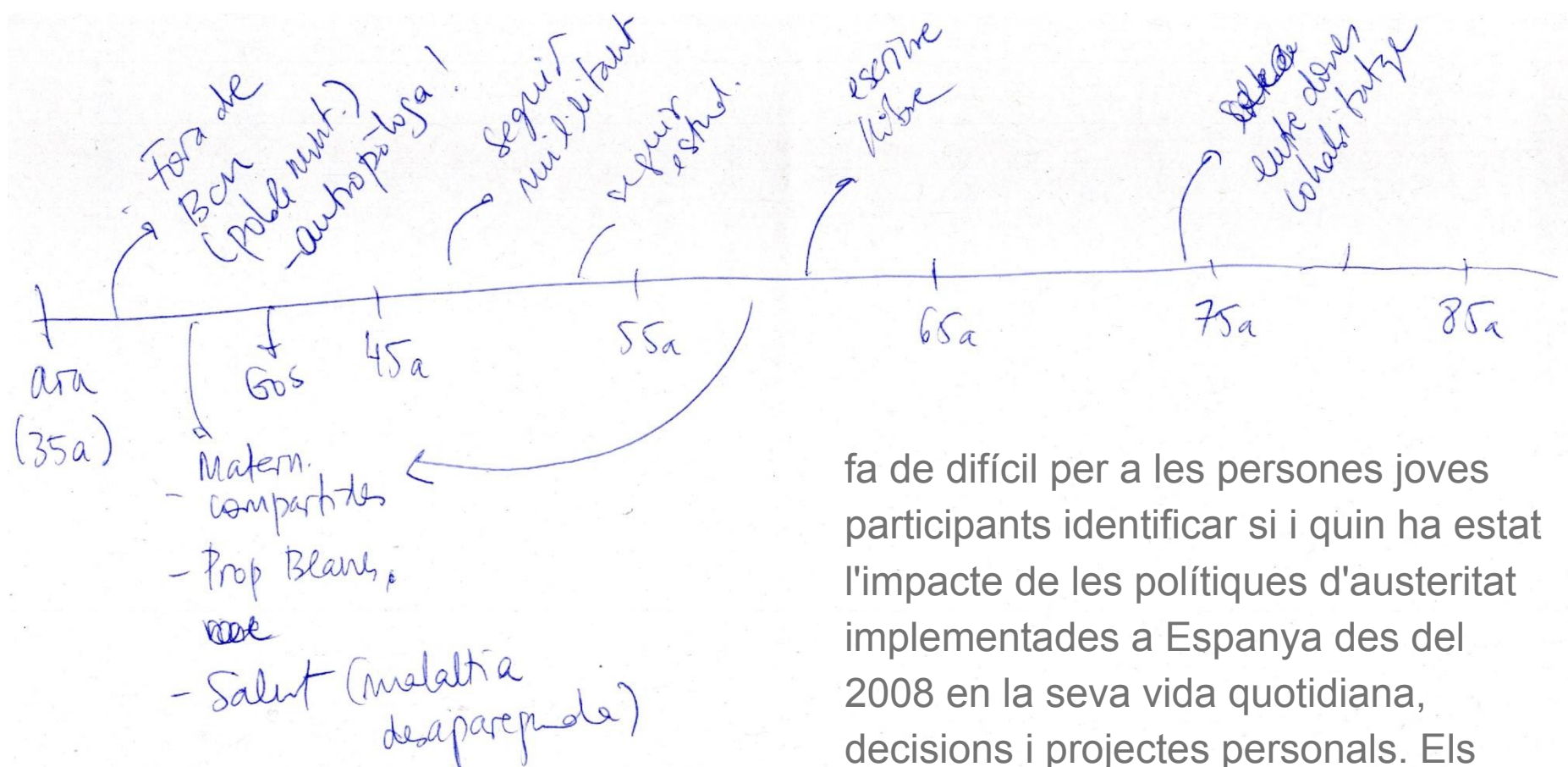

laboral de 37,5 hores setmanals, condicions que es consideren facilitadores per a la criança. En la investigació doctoral de Bruna Alvarez, una de les mares participants de la investigació, va retardar la seva maternitat fins als 33 anys. El seu objectiu era convertir-se en mare quan aconseguís establir-se com a professora de secundària. Malgrat que volia tenir dos fills, només va tenir una filla, ja que el segon mai va arribar, a pesar d'haver realitzat algun tractament de reproducció assistida. És un exemple paradigmàtic del que Fabricio Bernardi va encunyar com a *child gap*, que podria traduir-se com a bretxa entre els fills/es que es desitgen tenir i els que finalment es tenen, la qual cosa serveix per interpretar les baixes taxes de fecunditat a Espanya, que s'expliquen, entre altres coses, pel retard en la maternitat, que moltes vegades impedeix tenir més d'un fill/a. De fet, Espanya presenta el doble de la mitjana de la Unió Europea en maternitats de més de 40 anys.

Tornant a les “dues vides” projectades per l'estudiant, si no fos funcionària, es veu en una situació de precarietat laboral i d'habitatge, que li impediria realitzar el seu projecte reproductiu. En l'imaginari d'aquesta jove estudiant universitària no hi ha matisos: per desenvolupar el seu projecte reproductiu, l'única via és tenir una estabilitat laboral sent treballadora de l'Estat. Percep que el mercat laboral privat no pot oferir cap altra opció que la precarietat econòmica. Davant d'això,

quatre estudiants van plantejar la possibilitat de construir projectes reproductius en comunitat. Una, amb els seus germans. És a dir, entre els germans comprar un terreny per construir tres cases, una per a cada germà/germana, per desenvolupar allí el seu projecte familiar. Uns altres tres es van plantejar tenir fills/es, sense descartar la maternitat en solitari, però en un context de comunitat i xarxes afectives fortes, construïdes des de la militància política feminista i de les cures, i reivindicant el concepte de *cuidadania* com a resposta alternativa al que elles mateixes denominen “l'individualisme” i “el capitalisme”.

Finalment, situant-se una mica més en un escenari de ciència ficció, un estudiant va plantejar un futur cíborg, on hi hagués una revolució dels robots, i pogués casar-se amb un robot. També és important destacar que en les línies vitals on no hi ha fills/es, hi ha gats o altres mascotes, de manera que es dona una substitució dels fills/es per animals de companyia. En una notícia publicada per Radio Televisión Española el gener de 2025 es fa referència específicament que “és més fàcil fer-se càrrec d'un gos que d'un fill (...). I molt més barat”. Segons la Xarxa Espanyola d'Identificació d'Animals de Companyia, el 2023 s'havien censat deu milions de gossos i gairebé un milió de gats. En canvi, segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, en el mateix any el nombre de nens/es de 0 a 4 anys no arribava als dos milions. Els motius de la preferència per les mascotes

es vinculen directament amb les dificultats de conciliació en la criança, i els gossos com a substituïts de nens i nenes, però també a altres factors com la romantització de conviure amb un gos. Així, es produeix una humanització dels animals i una deshumanització dels nens/es, que cada cop tenen més restringit el seu espai social.

Conclusions

En aquesta publicació s'ha analitzat l'aportació del Grup AFIN al projecte *Austerity and Altered-life courses*, realitzat per un equip de la University of Manchester i liderat per Sarah Marie Hall. Concretament, aquesta publicació s'ha centrat en l'anàlisi d'una activitat realitzada amb un grup d'estudiants d'antropologia sobre la seva percepció de les polítiques d'austeritat i la seva percepció del futur.

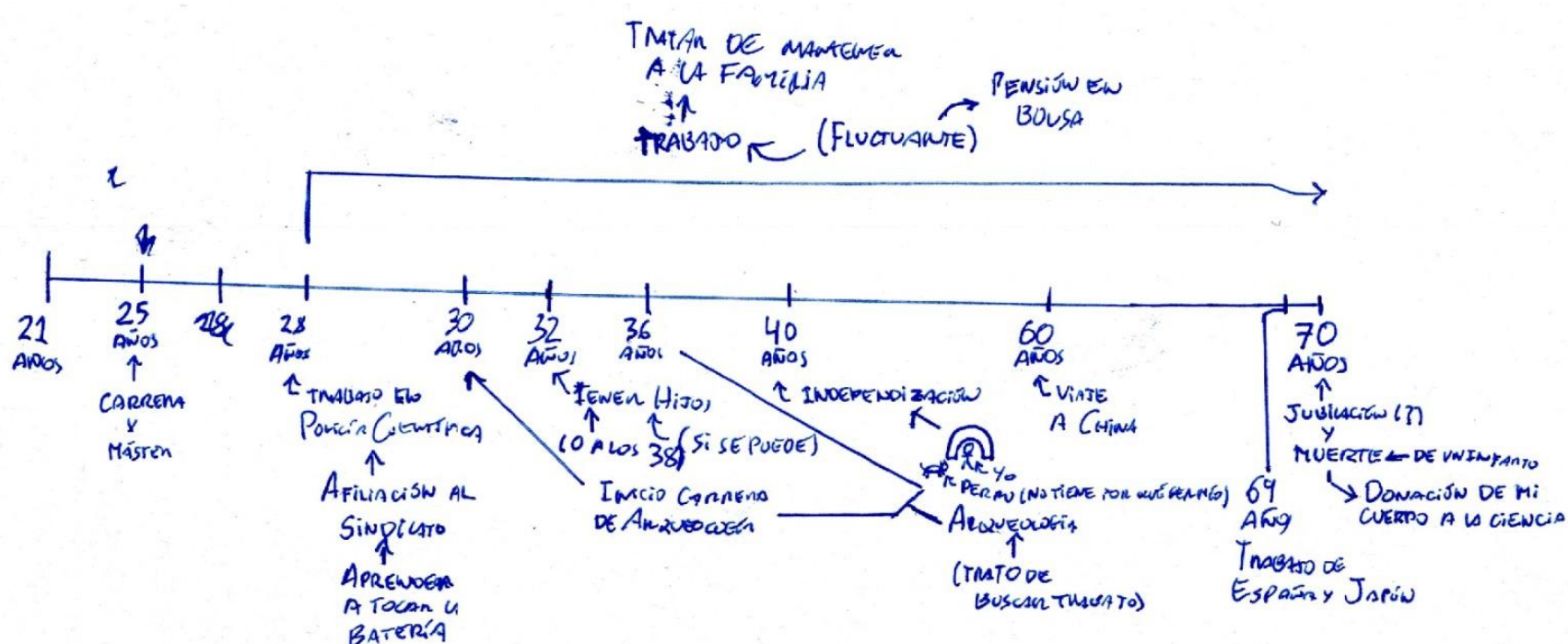
Els principals resultats mostren com es

fa de difícil per a les persones joves participants identificar si i quin ha estat l'impacte de les polítiques d'austeritat implementades a Espanya des del 2008 en la seva vida quotidiana, decisions i projectes personals. Els factors que ho expliquen poden ser diversos. D'una banda, moltes d'elles eren molt petites quan es van començar a implementar, de manera que, al llarg de les seves vides, han normalitzat les polítiques d'austeritat simplement com l'única realitat que coneixen, "normalitzant" la falta de polítiques públiques. En aquest sentit, ha estat necessari preguntar específicament i de manera anònima com experimenten en les seves vides les polítiques d'austeritat, i han aparegut tres temes principals: en qüestions de serveis de salut –tant per a elles mateixes com per a les seves famílies–; en el fet de formar part de famílies treballadores, però amb recursos escassos malgrat la feina de les persones progenitores, i en renúncies a projectes propis per la por a equivocar-se i no tenir altres opcions a la vida. Finalment, quan han dibuixat les seves línies vitals, han manifestat la seva frustració per no tenir assegurat un treball en antropologia, i han mostrat

dues opcions vitals molt dicotòmiques. D'una banda, l'obtenció de l'“èxit” i l'“estabilitat” a partir de la trentena, principalment a través del funcionariat, que permet desenvolupar els projectes reproductius; de l'altra, una opció de precarietat absoluta que impossibilita una vida digna. Només una estudiant ha prioritzat la seva vida davant la feina, situant-la com a mitjà per poder viure.

Davant d'aquesta situació on, malgrat les diversitats, el pessimisme impera, ens podríem preguntar si Espanya ha viscut mai una democràcia plena amb un estat de dret que promogués el benestar ciutadà. L'any 1975 es va acabar l'última dictadura feixista d'Europa i Espanya va entrar en un període democràtic marcat per un gir neoliberal a partir dels anys 80. Pocs anys després, a mitjans dels 90, es van privatitzar les empreses i es van reduir les polítiques socials i, finalment, el 2008 es van implementar les polítiques

d'austeritat a les quals ens hem referit en aquest article. La ciutadania espanyola no ha pogut experimentar el que ha de ser una societat plenament democràtica amb un estat del benestar desenvolupat. En part a causa d'això, la joventut actual ho desconeix completament i no es planteja reclamar-ho perquè sembla que, juntament amb el benestar, també s'han perdut els horitzons utòpics, la possibilitat de somiar i la il·lusió d'habitar un món millor.

Sobre les autores

Bruna Alvarez

Codirectora del Grup de Recerca AFIN i Professora Agregada del Departament d'Antropologia de la Universitat Autònoma de Barcelona (Espanya)

Les seves línies de recerca són maternitats, reproducció, sexualitats i infàncies. Va realitzar la seva tesi doctoral sobre la política de la maternitat a Espanya, assenyalant que el mercat laboral, les relacions de gènere en parelles heterosexuales, la narrativa d'elecció i el discurs feminista funcionaven com a règims morals que influïen en les decisions reproductives. Des de 2017, és cocoordinadora del projecte *SexAFIN, sexualitat i infàncies*, a Catalunya (Espanya), Ciudad Juárez (Mèxic), Sud-àfrica i el Brasil. Actualment està investigant la reproducció a Barcelona (Espanya) i a Ciudad Juárez i Tijuana (Mèxic), analitzant les mobilitats (no) reproductives. Específicament, el seu treball a Barcelona se centra en els receptors de gàmetes, les decisions i trajectòries reproductives, i l'equilibri entre treball i vida personal dels professionals de la salut reproductiva a Catalunya. En la frontera nord de Mèxic està analitzant les mobilitats reproductives quant a naixements als Estats Units, reproducció assistida a Mèxic i interrupció voluntària de l'embaràs en tots dos països. Ha publicat un llibre, cinc capítols de llibre i vint-i-cinc articles acadèmics, i ha realitzat una gran diversitat d'activitats de transferència de la recerca, a través de formació al professorat de primària i secundària i xerrades a famílies, així com realitzant acompanyament a persones en processos de reproducció assistida.

Sobre les autores

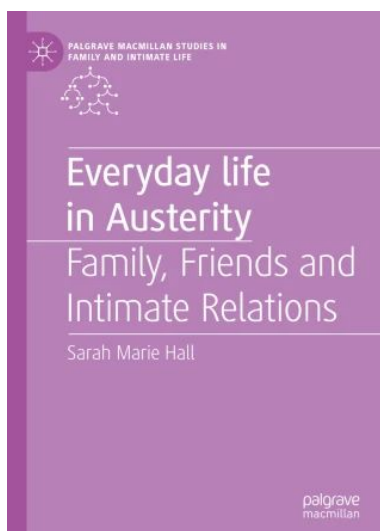

Diana Marre

**Catedràtica a la Universitat Autònoma de Barcelona.
Directora del Grup d'Investigació AFIN Barcelona (UAB)**

Les seves àrees de recerca són els aspectes socials, culturals i polítics de la reproducció humana. Ha estat investigadora principal de nombrosos projectes de recerca sobre reproducció humana, família i infància finançats per diversos organismes i entitats. El 2019, va rebre el premi ICREA Acadèmia. Treballa actualment en projectes relacionats amb les mobilitats a les quals obliguen unes certes barreres d'accés a la reproducció i en les experiències de persones i famílies que travessen pèrdues reproductives precoces i prematuritat extrema, i dels equips de salut que les acompanyen.

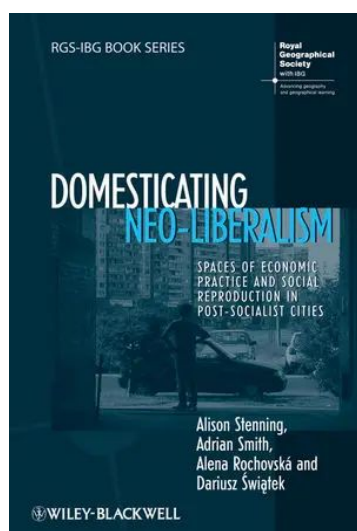
Per llegir

Hall, Sarah Marie (2019)

Everyday life in Austerity. Family, Friends and Intimate Relations
Springer Nature

Aquest llibre aborda l'impacte de l'austeritat en la vida quotidiana, basant-se en una etnografia de dos anys amb famílies i comunitats de “Argleton”, Gran Manchester, Regne Unit. Centrat en la família, els amics i les relacions íntimes, i les seves interseccions, el llibre desenvolupa un enfocament relacional de l'austeritat quotidiana. Revela com l'austeritat és una condició profundament personal i social, amb impactes que s'estenen a través de les relacions quotidianes, els espais i les perspectives temporals. Demostra com es viu i se sent l'austeritat en la pràctica, amb conseqüències socioeconòmiques clarament desiguals. A més, les relacions quotidianes estan subjectes a canvis i continuïtat en temps d'austeritat. L'austeritat també té impactes duradors en les experiències personals i compartides, tant en les pràctiques quotidianes com en els camins vitals que les persones imaginin viure.

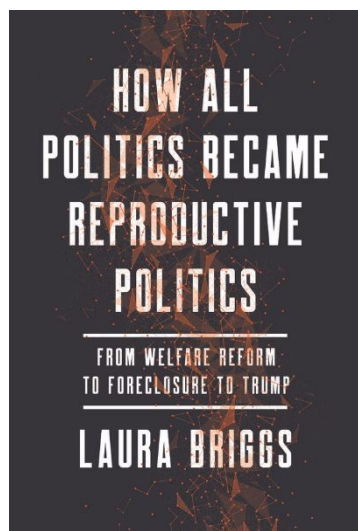

Stenning, Alison et al. (2010)

Domesticating Neo-Liberalism: Spaces of Economic Practice and Social Reproduction in Post-Socialist Cities
Wiley Online Library

Basat en una recerca exhaustiva a Polònia i Eslovàquia, aquest llibre aborda com entenem els processos de neoliberalització a les ciutats postsocialistes. Partint d'una gran quantitat de noves dades d'investigació, examina com a les llars les persones intenten mantenir els seus mitjans de vida en moments particularment dramàtics i difícils de transformació urbana.

Per llegir

Briggs, Laura (2017)

How All Politics Became Reproductive Politics. From Welfare Reform to Foreclosure to Trump.

University of California Press

Avui dia, tota la política és política reproductiva, argumenta la reconeguda crítica feminista Laura Briggs. Des de l'ampliació de les jornades laborals fins a l'elecció de Donald Trump, la nostra crisi política actual se centra sobretot en la reproducció. Les llars són el lloc on ens enfrontem a les nostres realitats econòmiques a mesura que es retallen les xarxes de seguretat social i baixen els salaris. Briggs descriu de manera brillant com les narratives racistes dels polítics sobre la reproducció —històries de "reines de l'assistència social" negres i "màquines de reproducció" llatines— van ser la principal causa de la desinversió governamental i empresarial en les famílies. Amb la disminució dels salaris, l'augment dels "McJobs" i la falta de recursos per a la cura familiar, les nostres llars s'han tornat cada vegada més precàries en els últims quaranta anys, de manera marcadament estratificada per raça i classe. Aquesta crisi, argumenta Briggs, alimenta totes les altres, des de la immigració fins al matrimoni igualitari, des de l'antifeminisme fins a l'auge del Tea Party.

Per veure

McKay, Adam (2015)

La gran apuesta [T.O. The big short]

Estats Units, 123 min

Tres anys abans de la crisi mundial del 2008 originada per les hipoteques subprime que va enfonsar pràcticament el sistema financer global, quatre tipus fora del sistema van ser els únics que van albirar que tot el mercat hipotecari estava a punt de fer fallida. Van decidir llavors fer una cosa insòlita: apostar contra el mercat de l'habitatge a la baixa, en contra de qualsevol criteri lògic en aquella època... Adaptació del llibre homònim de Michael Lewis, que reflexiona sobre la fallida del sector immobiliari nord-americà que va originar la crisi econòmica mundial el 2008. (FILMAFFINITY).

Botto, Juan Diego (2022)

En los márgenes

Espanya, 105 min

El compte enrere de tres personatges, amb històries entrelaçades, que intenten no enfonsar-se i sobreviure a 24 hores clau que poden canviar el curs de les seves vides. El film explora l'efecte que una situació d'estrès econòmic té sobre les relacions personals, i com l'afecte i la solidaritat poden ser un motor per tirar endavant. (FILMAFFINITY).

Per veure

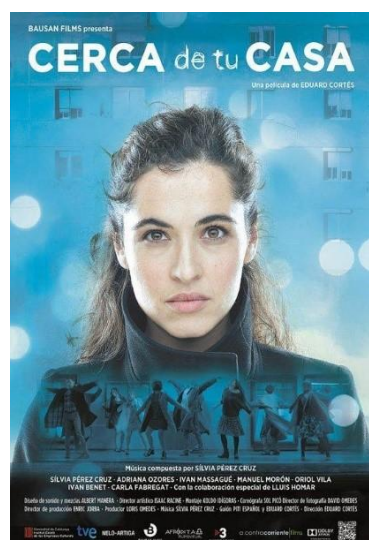

Del Castillo, Juan Miguel (2015)

Techo y comida

Espanya, 90 min

Jerez de la Frontera, 2012. Rocío, una mare soltera i sense feina, no rep cap mena d'ajuda ni subsidi. Viu amb el seu fill de vuit anys en un pis, el lloguer del qual no paga des de fa mesos, de manera que l'amo l'amenaça contínuament amb deixar-la al carrer. Per fer front a les despeses de manutenció i lloguer, fa feines ocasionals mal pagades i ven en el top manta objectes que ha trobat. (FILMAFFINITY).

Cortés, Eduard (2016)

Cerca de tu casa

Espanya, 93 min

Musical sobre els desnonaments ocorreguts a Espanya amb motiu de la crisi econòmica. Després de perdre la seva casa per no poder pagar-la, un jove matrimoni, amb una filla de 10 anys, es muda a casa dels pares d'ella, però aquest habitatge també es veurà amenaçat per l'embargament del banc, en haver servit com a aval de la hipoteca de la filla. (FILMAFFINITY).

Per llegir i veure més

- Marie Hall, Sarah et al. (2025). Austere life-courses and foreclosed futures: A relational geographical approach to work, housing, and family across austerity Europe. *Dialogues in Human Geography*, 0(0), 1-21. <https://doi.org/10.1177/20438206251316005>
- Digital exhibition - School of Social Sciences - The University of Manchester
- *Austerity and Altered-life courses. Socio-Political Ruptures to Family, Employment and Housing Biographies Across Europe.* Projecte general - The University of Manchester

Notícies

AFIN

Participa en el nostre estudi sobre embaràs i medi ambient

El Grup AFIN, en col·laboració amb l'Ajuntament de Barcelona, l'Hospital de Sant Pau, l'Hospital Sant Joan de Déu i l'Hospital del Mar, està duent a terme l'estudi *Viure l'embaràs a Barcelona: dones i persones gestants davant l'emergència climàtica*. Aquesta investigació analitza les experiències de les persones gestants en relació amb els efectes del canvi climàtic i la contaminació en la seva salut, les decisions reproductives i les seves perspectives de futur.

En una primera fase, es van realitzar entrevistes en profunditat amb participants de diferents districtes de Barcelona. Actualment, s'ha iniciat la segona fase d'aquest estudi, consistent en una enquesta dirigida a aquelles persones que hagin viscut un embaràs i/o lactància en aquesta ciutat des del 2022 fins a l'actualitat. Aquesta etapa busca ampliar la participació i incloure una major diversitat d'experiències. Les persones que vulguin col·laborar poden completar l'enquesta en **aquest**

enllaç. La seva participació contribuirà a una millor comprensió dels efectes de l'emergència climàtica en la salut perinatal.

S'espera que els resultats del projecte es difonguin a través de la pàgina web, publicacions regulars i xarxes socials del Grup AFIN durant l'any vinent. Les persones interessades en conèixer els resultats emergents d'aquest projecte poden seguir les novetats del grup o posar-s'hi en contacte a través del correu: c.afin@uab.cat.

Has viscut el teu embaràs o la lactància a la ciutat de Barcelona entre el 2022 i el 2025?

Volem conèixer la teva experiència!

Participa en un estudi sobre l'embaràs i el medi ambient.

Completar l'enquesta anònima només requerirà 10 minuts.

afinbarcelona.com/clima

Estada postdoctoral de la Dra. Janaína Gomes a AFIN

La Dra. Janaína Dantas G. Gomes, investigadora postdoctoral a la Universidade Federal do Rio Grande do Sul (UFRGS) sota la supervisió de la professora Claudia Fonseca, és membre de la Xarxa de Recerca ANTHERA i està realitzant una estada a AFIN entre els mesos de gener i abril, sota la supervisió de la Dra. Diana Marre, directora d'AFIN, gràcies a una beca del Conselho Nacional de Desenvolvimento Científico e Tecnológico (CNPq).

Des de l'inici de la seva estada a Barcelona, Janaína ha participat en diverses activitats acadèmiques, inclosos els Seminaris AFIN, i ha

presentat el seu treball sobre maternitat i separació de fills en situació de vulnerabilitat a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i a la Universitat de Barcelona (UB). També presentarà, a la Facultat de Dret de la Universidad de Salamanca, la seva experiència de set anys coordinant una clínica jurídica al Brasil.

Aquesta estada ha estat una oportunitat valuosa per portar la discussió sobre les violacions dels drets de les mares d'origen al Brasil a un escenari internacional, ampliant el debat i incorporant diferents perspectives sobre el tema. Al mateix temps, l'experiència permet aprofundir en la importància de les veus de les persones adoptades en aquest context, un aspecte clau per comprendre les dinàmiques implicades.

Aquest intercanvi ha estat possible no només gràcies a la beca del CNPq, sinó també gràcies a la receptivitat de la UAB i del Grup AFIN, que han proporcionat un entorn d'intercanvi i col·laboració fonamental per al desenvolupament d'aquests coneixements. A més, aquesta experiència contribuirà significativament a les reflexions presents i futures en la trajectòria de la investigadora.